

Author: Doni, Giovanni Battista
Title: Aduersaria Musica B
Editor: Massimo Redaelli
Source: Florence, Biblioteca Marucelliana, MS A.291, f. <1r>-<23v>

[<f.1r>-] [B in marg.] Aduersaria Musica B

Rinaldus del Mel suauius ac decore modulatur: raroque [[uti 5]] interuallo sex chordarum usurpat rarius uero septem ac nouem

Il Principe di Venosa ne suoi bassi per ordinario fa che l'antepenultima nota salga alla terza (e poi scenda la penultima alla quinta che è ordinario). Il modo più ordinario è che l'antepenultima salga alla quinta e poi la penultima similmente scenda alla quinta.

La modulatione de moderni che affettano tanto le durezze sono come chi doppo hauer mangiato per un gran' pezzo de fagiani gli uien' uoglia de fagiuoli

Hypatodus [[a]] qua chorda incipit in eadem desinit uel in grauiori per diapason. Caeterae uoces incipiunt in una ex chordis praecipuis illius Modi et desinunt pariter in aliqua ex praecipuis.

Le note che seguitano il # sogliono ascendere [[ma]] et quelle che seguitano il b [[des]] scendere: ma i più moderni come il Principe anch' in questo sono più licentiosi

Quilio si chiamano le uoci d'un [baryphonos] quando ua uerso l'acuto differente in questo dal falsetto, che il falsetto le ha soaua e simili al Soprano

Antiphonae dictae uidentur quod pueri olim eas canebant sicut apud Graecos fit Ex Graduali Sancti Gregorij antiquo Manu Scripto in Biblioteca Sancti Augustini apparet alternatim cani consueuisse singulas antiphonas et singulos uersus psalmodum

Psalmus dixit dominus Toni qui canitur

uidetur exprimere mores solutos et languidos ut ebrius et somniculosus ut Lydius remissus apud Platonem praesertim cum ultimis syllabis plures phthongos tribuantur quorum singuli plus temporis occupant quam praecedentes syllabae quae integrae proferuntur quod olim minime factum fuisse illud indicio est quod notis eiusdem ualoris omnes notantur

Falsetto dici potest netoides

[<f.1v>-] [Doni, Aduersaria Musica B, 1v; text: Tautosymphonia, Homosymphonia, simplex, inuersa, Epallela, Hypallela, Hypallela, Epicatallela, catallela, anthypallage, Epallage, Hipallage, Epicatallage, Hypocatallage, Parallela, Epiparallela, Hypoparallela, propinqua, remota, Heterosymphonia, Episystaltica, Hyposystaltica, Parasystaltica, coniuncta, disiuncta, per ascensum Hypatodi, remotum, propinquam, Netodi, Paradiastaltica, Amphisystaltica, Amphidiastaltica, superpropinqua, subpropinqua, utrinque]

Scheses seu habitudines consonantiarum

[<f.2r>-] Per comporre a due

Quando si resta in ottava deue precedere la terza maggiore

Quando le parti passano ad una consonanza perfetta deouono procedere con moti contrari

L'ottava si può mettere nel penultimo luogo finendo l'ultime in quinta

Sopra le corde che hanno il diesis non è bene fare consonanze perfette per le uoci: ma ne gl'instrumenti si fa

Quando le parti si mouono co' medesimi mouimenti e poco sicuro fare seste

[[Le seste non s'hanno da usar molto e facendole è bene che le parti uadino di moti contrarij]]

La sesta maggiore non s'adopra se non precedente all'ottaua e quando le parti uadino con moti contrarij. Ma per la minore basta che le parti uadino con moti contrarij.

[Doppo add. in marg.] la sesta maggiore [[si mette ne luoghi che precedono]] le parti deuono allargarsi cioè andare all'ottaua. Doppo la minore restringersi cioè andare alla quinta.

Due quinte si possono fare quando [[uni]] il soprano scende alla quarta et il basso sale alla quinta o il soprano sale alla quinta et il basso scende alla quarta .

Nelle uoci quando si fanno salti se bene sono note ueloci non si può fare una buona [et add. supra lin.] una cattiuu alternatiuamente [come negli strumenti add. supra lin.] ma si bene quando si ua gradatamente.

Dalla terza maggiore è meglio allargarsi che restringersi

Si può finire in ottaua unisono quinta terza maggiore

Innanzi alla ottaua e meglio che preceda la sesta minore che maggiore se le parti si restringono, o uanno di salti

Nella penultima non si fanno seste se le parti uanno con moti disgiunti

[-<f.2v>-] Quando due parti uanno [[non]] di salto (presupponendo di moti contrarij) non è bene andare all'ottaua: perche non segue quella uarietà che merita un moto forzato Non solo le ultime note ma anco le penultime deuono far' consonanza buona cioè ottaua, quinta, o terza maggiore

Vna nota dissonante in mezzo di due che fanno la medesima consonanza non le salua

Le estreme note cioè la più acuta e la più graue (intendesi in una progressione) deuono hauere una consonanza buona e non una dissonanza

Due terze maggiori contigue non fanno buono effetto

I moti congiunti in tutte le parti non fanno bene

Bisogna passare da una consonanza all'altra per la più uicina

Bisogna auuertire di sfuggire la relatione del tritono et altre cattiuue relationi. La relatione del Tritono d'incorre facendosi due terze maggiori mentre [[1]] ambedue le parti procedono di grado

[-<f.3r>-] [Doni, Aduersaria Musica B, 3r,1; text: A, [sqb], C, D, E, F, G, a, c, d, e, f, g, Lydius, Phrygius, Dorius, Hypolydius, Hypophrygius [Hypolydius ante corr.], Hypodorius, Mixolydius, Systema stabile]

Demonstratio quomodo singulorum modorum systema ordinarium erat 9 phthongorum: et ubi phthongus adiectitiuus esset supra uel infra. Item quem locum systematis obtinerent Phthongus adiectitiuus qui praeter octo Tropi adijcitur. qui si sumetur infra uocari poterit Hypotropus si supra Hypertropus.

Consentaneum est singulorum modorum modulationes fere concludi solitus fuisse 9 phthongis sicut de Dorio constat Si enim systemata utrinque habebuntur idem interuallum ut Hypodorius exempli gratia infra habet re mi et etiam supra et si alij

[Doni, Aduersaria Musica B, 3r,2; text: A, [sqb], C, D, E, F, G, a, c, d, e, f, g]

[[inc et q in marg.]]

Haec distributio uidetur probabilior

[-<f.3v>-] [Doni, Aduersaria Musica B, 3v; text: A, [sqb], C, D, E, F, G, a, c, d, e, f, g, Luna, Mercurius, Venus, Mars, Iupiter, Saturnus, Mixolydius, Lydius, Hypolydius, Phrygius, Hypophrygius, Dorius, Hypodorius]

Altitudines et magnitudines coelorum referuntur ad modos: celeritas motus ad Rhythmum

[-<f.4r>-] Metameledeesis

Metamelismus, [ma add. supra lin.] Mutantia melismi, aut melismatis

Metarhythmismus metabola a Rhythmo ad Rhythmum

Melodiae denominantur a uoce praecipua: ea uidelicet quae aerem facit: uel ab ea quae uoci humanae deseruit. Si uaria sit itaque si melos sermonis sit chromaticum mele uero organica non sint tota melodia et symphonia uocari poterit chromatica

Epimelisma Passaggio sopra passaggio, passaggio replicato

Code [Caudae add. supra lin.] dicuntur in cantu Ecclesiastico phthongi super eadem syllaba in fine [[mu]] uariati in grauius ut in fine uersiculi Dixit Dominus Toni . . . .

Paraphonemata phthongi uitiose prolata, id est grauius aut acutius quam opus est ut parapsalmata

[[Paramelismata uocari possunt caudae illae Psalmodicae uel [signum] Epilemmatismi

[Epime ante corr.], aut Perilemmatismi, uel Analemmatismi uel Epanalepsis uel

Epicatalepsis

Paramelisma falso passaggio

Catalepsis musicorum uocabulum Scholia Aristophanis

[[Epilemmatismus]] [Paralemmatismus corr. supra lin.] dici potest cauda clausularum in quibusdam uersibus psalmodiarum

Analemmatismus [Proslemmatismus ante corr.] uero in medio uel principio [[Prosme]]

[[Pr]]

Syncopae Ligaturae dissonantiae et consonantiae

Ligaturae duarum notarum in eadem uoce

[[Sincope Paratasis Metarsios et metathetica]]

Syncope Synarsis generalitas

Ligatura dissonantiarum Parasemasia [[Paraphonesia Paraphonesis]] [Paraphonesis

Antimasia Parasymphona corr. supra lin.]

Nota contra nota Antisemasia Antisemasia holomeres

Parte di nota contra nota Parasemasia Antisemasia mero . . . .

Molte note contra nota Polysemasia Antisemasia polymeres

Cum notae partem unius rhythmici [[<.>] et alterius tenent sed inaequales

Cum [[not]] singulae notae singulos rhythmos tenent

Com singulae notae plures rhythmos tenent

Cum notae minorem partem quam semissis unius Rhythmici tenent et aequalem alterius

Cum notae integros rhythmos et partes tenent

Cum notae partem rhythmici tenent

Cum notae singulas duas semisses, duorum rhythmorum tenent

[-<f.4v>-] Phthongus holometex [[steros] add. supra lin.], [[monorhythmos, Dirhythmus, et holorhythmus]]

Phthongus [[Dirhythmus]] [[hemisyaeos]] Dihemimeres, Dimetes

Phthongus [[Dirhythmus]] [Dimeter corr. supra lin.] isomeres

Phthongus [[Dirhythmus]] [Dimeter corr. supra lin.] anisomeres

Phthongus [[Dirhythmus]] [Dimeter corr. supra lin.] epimeter et eius species trihemimeres

[[Trirhythmus]] Trimeter add. supra lin.] penthemimeres trihemisyaeus

Nota contra sona [sema pros sema] [phthongos pros phthongon]
 [[meros phthongou pros phthongon
 polloi phthongoi pros phthongon
 polloi phthongoi pros meros phthongou]
 Antisemasia [phthongou pros phthongon] [phthongou pros meros phthongou] [phthongon
 pros phthongon] [phthongon pros meros phthongou]
 Systema oligochordum, mediocre polyhordum [polyphthongum ante corr.]
 Antisymphonia
 Cum melos in grauibus phthongis ascendit [et descendit add. supra lin.] gradatim; in
 acutis saltem uocari potest
 Cum melos in grauibus ascendit saltem; in acutis gradatim
 Mele cantus Ecclesiastici [[Hypatodica]] seu mesodica super quibus paraphonastae
 canunt penultimum phthongum ad ultimum descendunt per secundam sed Hypatodi qui
 ea mele hypothematica canunt [[post illam]] illam tantum penultimam antepenultimam
 faciunt deinde descendunt diapente per alam notam additam deinde ascendunt ad ultimam
 per diatessaron
 Pericope [meleon] et cantionum
 Parte che fa l'aria (Melos Dialecticum) e che canta Proegumenon
 Parte che non fa l'aria [e che suona add. supra lin.] Melos Symphonicum
 Sympleromaticum organicum
 [-<f.5r>-] Qui libros Cantus Ecclesiastici ediderunt correctos ut ipsi dicunt iuxta cantum
 Gregorianum non uidentur inspexisse codices antiquos horum cantuum ut est ille qui in
 Bibliotheca Sancti Augustini reperitur ac proinde Marte proprio emendationem fecisse.
 Symphoniae complementitiae et simpleromaticae che hanno della bonta
 Melos Decarythmus decem rhythmorum seu mensurarum
 Plausus chjronomicus Battuta di mano
 Melos homeorhythmum qui per [[aeq]] similes rhythmos decurrit. Isorhythmus qui per
 aequales rhythmos decurrit
 Melos anomaerhythmum, anisorhythmum
 Melos prolixum, breue di molte e poche misure
 Melos homoeomeus, anomomeomeus
 Melos simplex et compositum, Multiforme uniforme
 Molos polytropum multorum modorum, polychroes et polygenes
 Metasymphoniasums transitio ad aliam consonantiam. Anasymphoniasmus repetitio
 eiusdem consonantiae
 Accentus proparoxytonus uim habet dactylicam et grauitatis nomen est expressius quare
 linguae quae illum non habent sunt populorum leuium fere et furiosorum ut Gallorum
 Germanorum
 Accentus uero anteriores ut Etruscorum denotant animum reconditum altique consilij
 Oxytonus uero impetus atque audaciam. Paroxytonus nihil habet prae
 In nostris carminibus Heroicis paucae sunt dictiones proparoxytonae quae secundum
 grauitatem conciliant carmina
 Apodosis esse potest uocabulum melopoeicum
 Item Epidosis
 Item Metadosis
 1 . . . . . (ligatura) cuius prima pars consonat secunda dissonat
 2 cuius prima pars dissonat secunda consonat
 3 cuius prima et tertia consonat media dissonat
 4 cuius prima et tertia dissonant secunda consonat
 5 cuius secunda et quarta [[dissonat] [consonat corr. supra lin.] prima et tertia dissonat

6 cuius prima et tertia [[dissonat]] consonat secunda et quarta dissonat

[-<f.5v>-] [Doni, Aduersaria Musica B, 5v; text: Agoge directa, reflexa, anagoge, catagoge, Pyramidoides, conuersa, circumfleza, inuersa, Pettia, Syringias, Quaternaria, [[ad diatessaron]], tetradica, [[Agoge pettia]] AnAgoge Spiralis, helicoides, [homoiobathmos], Quinaria, Diapente,[[ad]], et cetera, climacias, [[diasta]], pettia, pettoides, [[paragogica seu]] diastolica, huic contraria, systaltica]

[-<f.6r>-] [Doni, Aduersaria Musica B, 6r; text: Anaploce pettoides, spiralis diatrion, Diatrion, Plocopettia, [isobathmos], diatessaron et cetera, Plocopettia diastolica anabatica, Combinatio, [syndiasmos] [homoiosemps] et cetera, climacias, dyadica, [syntriasmos], [anomoiosemos], [homoiosemos], scalaris, [monobathmos diphthongos], Dibathmos tri[phthongos infra lin.], <a>fidie, antiphonemata simplicia, Multiplicia scilicet composita, duplea]

Fuga breue spesso ridotta si dice perfidia

[-<f.6v>-] [Doni, Aduersaria Musica B, 6v,1; text: [homoiosemos], [anomoiosemos], du gallon]

Pericopae Melearum alia sunt [homoiomele], alia [homoiorhythma], alia [amphomoia], alia paromeomeles, alia paromoeorhythmae

[Doni, Aduersaria Musica B, 6v,2; text: [paromoiomeles], [paromiorhythmos], [[paramphomoia]], [homoiorhythmos], [homoiomeles]]

[-<f.7r>-] [Doni, Aduersaria Musica B, 7r; text: [mone], stasis, Ploce, et cetera, [[ploce]], [[ca<ta>ploce]], symploce, epiploce, Periploce, Periplokon. Synepiploce, Synodia oxypycna, Barypycna, amphypycna, Mesopycna]

Symphonia duplex triplex, quadruplex, quintuplex, sextuplex, dyadica, triadica, tetradica, pentadica, sexadica

[-<f.7v>-] Diatessaron perfecte exprimitur corpore pyramidalis quod habet [[<. >]] 4 latera trigona aequilatera. Diapente uero cubo. Nam sicut diatessaron tria habet interualla ita pyramis tres angulos iacentes. Diapente quattuor angulos inconstes uel quattuor erectos. Rursus diatessaron quattuor habet sonos Pyramis quattuor latera et totidem angulos. Diapente quinque sonos cubus quinque latera apparentia Itaque Diapason sic potest representari

[Doni, Aduersaria Musica B, 7v,1]

Rursus intendi per haec potest Diapason esse sicut denarius numerus nam quattuor latera pyramidis et [[quattuor]] 6 cubi denarium faciunt

Diatessaron uidetur inseruire tantum ad complementum diapente sicut in sententia Aristotelis semen muliebre inseruit tantum alimento foetus: uirile enim formationi $\frac{3}{2}$ habet diapente superiorem numerum parem qui est ma

$\frac{4}{3}$ Diatessaron contra

Diatonus $\frac{5}{4}$ et Diapente Semiditonus

$\frac{6}{5}$ ut Diatessaron Hexachordum maius $\frac{5}{3}$ Hexachordum minus $\frac{8}{15}$

Nota differentiam 5 et 3 esse 2. differentiam 8 et 5 esse 3.

Porro 3 et 2 constituunt diapente. Diapente uero addita hexachordo maiori et minori componet Disdiapason

[Doni, Aduersaria Musica B, 7v,2; text: 5, [[signum]], 3, 2, differentia, 8]

Si numeros sic disponas uides ordinem consonantiarum 5 et 3. hexachordum maius 3 et 2 diapente 8 et 5. hexachordum minus 5. 3. hexachordum maius

Rursus Diapason diatessaron constat ex 8/3. uides enim hic inter 8 et 5. hexachordum minus ex 5 et 3. hexachordum maius

Diatessaron est pars [tes] diapente et Semiditonus Ditoni sicut foemina est pars uiri Errant hodierni magistri qui pueros interualla chromatica (si non enarmonia) canere non docent

Quattuor sententiae esse possunt de loco [tou] diatessaron prima ponentium inter Diapente et ditonum secunda inter ditonum et semiditonum tertia inter semiditonum et duo hexachorda quarta post duo hexachorda ultimo loco

[-<f.8r>-] [Doni, Aduersaria Musica B, 8r; text: sexta, tertia, maior, minor, 53, 65, 85, 54, 8, 11, 13, 9, 3, 2, 4, 1, Dupla]

Ex consonantijs Diapason et Diapente aequabiles sunt nullamque habent praecipuam proprietate

Ditonus poni potest cum Diapason et diapente

Trihemitonium et hexachordum minus molles sunt ac muliebres

Diatessaron et hexachordum maius sunt subasperae et duriusculae ac nimis uiriles

Homosymphonia Cyclia scilicet circularis un Canone

In alcuni Ricercari d'un Spagnuolo tre parti cantano la medesima proportione di tempi ma una per essemplio mette 3 note in battuta un'altra 6 et la terza noue e fa buon'effetto

Le compositioni a tre d'Adriana Villaert sono pregiatissime

Comma Toniaeum 81/80 [[Semicomma]] [Dicomma corr. supra lin.] maius [[82]] 41/40

82 80 [[Semicomma]] [Dicomma corr. supra lin.] minus 42/41 [[Quarta Commatis pars]]

[Tetracomma maius corr. supra lin.] 21/20 [Minus corr. supra lin.] 22/21 Octacomma

maius 11/10 Minus 12/11 6/5 maius [[7]] minus 7/6 Non potest procedi alterius hoc modo numerus enim 5. in duas partes diuidi nequit

Quemadmodum picturae quae [[m]] colores habent ualde inter se contrarios pulcherrimae sunt ita genus Enarmonium ex interuallis constat maximis et minimis. Sequitur

chromaticum medio loco se habens [habent ante corr.], tertio ordine uero Diatonicum quarto demum et ultimum genus [homalon] ut Diatonicum Ptolomaei 12/11 11/10 10/9

quare Enarmonium uocari potest anomalum

Aequatio interuallorum uulgo Participatio

Locus (siue ordo nobilitatis) Diatessaron uidetur esse inter duas tertias

[homalon] Diatonicum Ptolomaei

[homaloeides] Diatonj [Diatonicum syntonum ante corr.] plures species

[anomaloeides] Chromatis plures species

anomalon Enarmonium

[-<f.8v>-] [Doni, Aduersaria Musica B, 8v; text: diapente iusta, diapason, Ditonos diminutus, Semiditonus iustus, diatessaron, diapente diminuta, aucta, A, b, C, d, e, f]

Cum Diatessaron hodie plerumque auctior cantetur ut et diapente remissior etiam cum diuidunt [ten] diapason inde sequi ditonum [[di]] minui (sic enim etiam consonat: non

autem semiditonum (qui non consonaret) non magno sine dispendio consonantiarum Sit igitur A f diapason iusta A e diapente iusta e f diatessaron iusta si chorda e aliquantum remittatur auctior fiet [he] [[dia]] diatessaron et proueniet d f et diminutior [he] diapente et proueniet A d. quod fiet inde si chorda [[b non moue]] quae diapente in ditonum et semiditonum diuidit non moueatur habemus ditonum A [[d]] [c corr. supra lin.] iustum sed [[di]] semiditonum [[b]] [c corr. supra lin.] d diminutum (rectum enim ponimus a c [b ante corr.] ad e) Atqui Semiditonus id non partire necessarie ergo fit chordam c moueri et poni b quae ditonum subter diminutum habet A b, Semiditonum sursum iustum b. d. Cum Modus Lydius et Hypolydius [Enarmonij add. supra lin.] soli canebantur uidentur incepisse ab una diesi cum enim misti cum alijs [modis aut generibus add. supra lin.] [[a duobus diesibus]] a ditono in Enarmonio semiditono in chromate Tono in Diatono Dominicani [[maiolem pa]] magnam partem Te Deum Hymni diuersi ab alijs tono canunt Hypatodiae organicae Claudij de Monteuiridi unicum fere tantum uocem requirunt nec bene consonant si alias addideris: porro is cum meditabatur utebatur Barbita cum multis hyperhypatis

Galli Gallinacei naturaliter canunt Dorium Soli sacrum

Columbi Hypolydium Veneri

Feles Mixolydium Lunae sacrum et animal est lunaticum

Canes Phrygium Marti sacrum

Considerandum est an ut seruetur natura modorum conueniat in quibus saltim ascenditur gradatim descenderetur in quibus uero gradatim ascenditur saltim descenderetur.

Id seruandum uidetur ut natura modorum seruetur ut prolixiores phthongi et qui silentia sequuntur in chordis praecipuis ponantur, non tantum cadentiae, nisi cum leuis uis aliud requirit

Leones Hypodorium fortasse Aquilae fortasse Hypophrygium

[-<f.9r>-] Stefano del Nilbio in certa mascherata messe [in add. supra lin.] musica questa parola conculcatio ripetendola spesso e facendola computare c, o, n con, c, u, l, conculi [[ca]] c, a, ca, t, zi, cazi

Le musiche di Luca Marentio a cantare le parti da per loro non paiono belle ma in concerto sono bellissime

Per bene comporre a più parti questa regola danno doppio fatto il soggetto applicarui su le parti insieme cioè non finire prima una parte e poi l'altre ma lauorare insieme poche battute per uolta quasi come chi intesse canestri [[f]] messo il cerchio che è come il soggetto tutto il uacuo lo riempie insieme e non [[<.>]] tesse rado e poi inspessa Et cosi nelle musiche le modulationi riescono più uarie che altrimenti le parti fatte prima riuscirebbono di moti congiunti e le altre fatte doppo tutte di salti lontani

Chi compone nota [[sop]] contro nota sopra un' soggetto datoli da un'altro è come chi acconcia uersi guasti

Il Trombone tutto serrato facendo forza col fiato naturalmente ua all'ottaua poi sale alla quinta poi alla quarta (il che anco è segno che sia consonanza) poi alla terza maggiore poi alla minore poi al Tuono.

L' esempio che apporta il Zarlino nel primo ottauo capitolo secondo de Supplementi della Giumenta che si comprende in una quinta tra le corde di C sol fa ut et G sol re ut che uiene ad essere Lidio; si puo dire molto meglio che sia Hypophrygio perche ambidue hanno la medesima specie di quinta onde si uede che la tromba naturalmente è frigia

Characteristicae notae Hypodorij Re, la

Hypophrygij Vt [ut ante corr.], sol

Hypolydij Fa fa

Dorij Mi la

Phrygij Re sol

Lydij Vt, fa
Mixolydij Mi, mi
Prosultus et Subsultus esse possunt uerba orchestica
Vbi uides modos affines notas habere communes
Prosultus item, Insultus, Dissultus

[-<f.9v >-] [Doni, Aduersaria Musica B, 9v,1; text: [te], [ta], [te], fa, sol, 3, 5, 6, [signum], [signum], 8]

In questo passo si troua un Tuono fra due Semituoni che è quello fra il C sol fa ut et il D la sol re. Et perche sarebbe difficile ad intonare si mettono due [M] [M] per una [S] o bisogna proferire la seconda sol come la prima fa com'è segnata e se ui sono parole non ribatterla

[Panarmonia] Massima consonanza

[Doni, Aduersaria Musica B, 9v,2]

Homophonesis [scilicet tautophonesis add. supra lin.] pericopae in ijsmet chord
Homoepphonesis repetitio eiusdem pericopae similis omnino in alijs chordis Fuga
Paraphonesis repetitio [[ei]] assimilis eiusdem pericopae in alijs chordis Imitatione
Homophonesis inuersa. Fuga rouescia
Generaliter uocari possunt Antiphonemata uel in diuersis uocibus
Homophonemata, Homoephonemata, et paromoephonemata uocari possunt eadem
pericopae sed longioris tractus
Analepses [ton calon] Repetitiones [uulgo Replicationes add. supra lin.] earundem
clausularum
Epanalepses (uulgo triplicationes) secundae repetitiones
Aliae uocari possunt holocolae aliae commaticae quae integrum uel partem repetunt
2 A [la mi add. supra lin.] re D la sol re uocari possunt phthongi Iunctiui
2 B. fa b. mi E la mi phthongi metabolici
3 G. sol re ut F fa ut C sol fa ut caracteristici
[-<f.27r>-] Ad [haec add. supra lin.] genera musicae Diatonicum Chromaticum
Enarmonicum Mistum et commune uidetur addendum confusum in quo sparsiora et sine
ullo ordine chordae aliquot aliorum generum interiecta sunt
Notae [syllabicae add. supra lin.] omnium commodissimae uidentur hae:

[Doni, Aduersaria Musica B, 10r,1; text: a a, ta ta, g ti, f [[la]] re, e da, d to [tho ante
corr.] c li ri, [sqb] de, b le. A ta tha, G it, F [[la]] re, E da, D to [tho ante corr.] C [[la]] ri,
B de, A tha ta]

Singulae 7 litterae proprias habent syllabas itaque ibi respondent tam syllabis quam
litteris media ta partim eadem est cum tha Proslambanomene et Mese hyperboleon
partim diuersa: eadem quia est antiphonos ut aliae diuersa ut propriam habeat notam
tamquam omnium maxime propinqua deinde [[ut de e]] ne eundem habeatur sonum cum
proxima ti. chordae quae sibi respondent per diatessaron easdem habent consonantes. ut
ri, re, to ti, (nam da, ta pro eadem sumuntur praesertim cum sint ita similes) quae uero
tritono respondent quamuis per quattuor chordas diuersas habent consonantes ut re da B,
E

chordae quae respondent per diapente easdem habent uocales ut tha, da, de re et cetera, quae consonantes habent paulum auctas aut imminutas locis respondent persimilibus ut tenues et mediae [mediae et aspiratae add. supra lin.] sic tha the

Vocales Diatonicae pro hoc diagrammatismo

A E latum I O latum

Chromaticum e angustum

Enarmonicum o angustum

[[Doni, Aduersaria Musica B, 10r,2; text: atha, gheti, fere, e da, deto, Keli, Keri, bede, bele, ata, Bede, Atha] in marg.]

Pro notis [[Chromaticis]] [Enarmonicis corr. supra lin.] usurpari poterunt c re (e angusto) inter B de, C ri

D te (e angusto) pro Lichanos Hypato Enarmonio pro Parhypate Hypaton Enarmonio

D to (angusto o) pro Lichanos Hypaton chromatico

C ro (angusto o<->) pro Parhypate Hypaton chromatico et sic de alijs

[<-f.10v>-] Zarlinus recte ponit inter b et [sqb] Semitonium huiusmodi 135/128 Ex quo sequitur inter G et C non esse Diatessaron iustam sed auctam Item inter A et d Item inter b et e (est enim Tritonum [[auctiore]] [auctior corr. supra lin.] [[]] plusquam duos tonos maiores et unum minorem continens)

Notum uero est inter F et [sqb] esse tritonum [[sed is pariter est auctior]]

Item inter G et e erit Diapente auctior; sed iuxta inter G et d # signum enim hoc ponimus intendere 4 commata

Species tres precipue cataglottismj [prosglottismi add. supra lin.] quibus utuntur cerauletae et tibicines uocari ita potest Tatetismus Rarerismus Lalelismus: quibus addi possunt Tarelismus mixtus ex his tribus seu tarerismus et Darelismus

Comma quod Zarlinus et Salinas ponunt inter C et D [[no]] rectius uidetur poni inter [sqb] et b cum hoc alioquin hoc interuallum incertum uideatur hoc est nunc latius nunc angustius proferri

Zarlinus recte distinguit tria Systemata Diatoni Syntoni capitulo 6. libro 4

Supplementorum quae uocari possunt Systema naturale, artificiale et organicum siue potius Systema Harmonicum Melodicum [odicum ante corr.] organicum

Zarlinus non recte intellexit in quo differat accentus Grammaticus Musicus Rhetoricus [[Cataglottismus]] uocari etiam posset (diaglottismus melius) [[cataglottismus]]. Et ipsa prolatio quam exprimit Dialectus

Polycrota clauichordia recte uocantur quae unicae taxilli alicuius pulsatu plures ictus chordarum referunt

Hypocrotismus usurpari potest pro cruris aliqua specie elegantiori Item Anacrotismus

Anacrotismus uocari potest uibratiuncula quae fit laeuae digitis in manubrio chelis

Epallaxis digitorum in clauichordio quae fit in gradationibus propinquis

[<-f.11r>-] Possent etiam in usum utiliter reuocari uocales octo pro notis systematicis seu diagrammaticis

[[Doni, Aduersaria Musica B, 11r; text: [Alpha], [Epsilon], [Eta], [Iota], [Omikron], [Ypsilon], [Omega], Mese, A, a, a a, uel si, A, B, C, D, E, F, G, a, b, [sqb], c, d, e, f, a a,

t[omega], pu, bo, di, be, l[epsilon], tha, fro, ly, ta, p[epsilon], re, bo, lu, th[omega], [[pa]], d[epsilon], to, [sigma], [Theta], b[epsilon], da, pa, fi, [sigma]]]

[-<f.11v>-] [Doni, Aduersaria Musica B, 11v; text: A, B, C, D, E, F, [sqb], c, d, e, f, g, a a, [Omega], [Ypsilon], [Alpha], [Epsilon], [Omikron], [Eta], [[Omikron]], [Iota], [[Omega]] [omega corr. supra lin.], [ypsilon], [alpha], [epsilon], [omikron], [eta], [iota], [theta], t[omega], ly, ru, pa, t[epsilon], ro, be, thi, Enarmonium, [sigma], ba [ta ante corr.], [[the]], d[epsilon], bhe, si molle, my, ny [thu ante corr.], [[pa]] [[fa]] ba, re, chromaticum, th[epsilon], [[fa]] [[fe]], siccum, fa, fe, Semitonium, Tonus, Semionium, Trihemitonium, Ditonus, Diesis minor, maior]

[-<f.12r>-] Ad Symphoniurgia chromatica et Enarmonica uidentur inuenisse systemata duorum Modorum hac ratione

[Doni, Aduersaria Musica B, 12r; text: Nete diezeugmenon, Paranete, chromatica, Enarmonica, Hypolydius, Trite, Diatonica, Dorius, Paramese, Synemmenon, Lichanos Meson, Parhypate, et, Hypate, E, E [sigma], F, F # G, a, b, [sqb], [sqb] [sigma], c, c [sigma], c #, d, e]

[-<f.12v>-] [heterophonia] apud Platonem. et pulsare
Proschora canere apud Platonem est [homophonos] atque eodem tempore canere
Concentus [Consonantiae ante corr.] [[olig]] oligomele [oligopl melj ante corr.] non
pauciores duobus melesi non plures tribus contineri
Plymele uero non plures sex: nam quae superant sunt sympleromusica
Paraphonesticae musicae species est cum plura mele cantus plani simul conueniunt
eodemque tempore alia mele cantus figurati ijs [[anc]] concinunt
Item alia species cum organum non uox melos hypothematicum facit
Symphonomestici concentus species [[est cum]] [sunt corr. supra lin.] organica uocalis;
mixta Vocalis habet duas formas [1. add. supra lin.] cum omnes melodiae uerba proferunt
Secunda cum [[omnes]] nullae sed omnes teretizant tertia mixta cum una uerba profert
[[tertia]] reliquae uocales tantum qualis fortasse usurpabatur in choro tragoediae
Grammaticae Calliae apud Athenaeum
Polychordum Epitrapezium
Antiphonemata rectius uocabuntur clausulae seu pericopae melorum quae praecedentibus
respondent et quasi cum ijs totum melismatum complent quam fugae: ut in Diapedesibus
passim
Fugae rectius Isophoneses. Imitationes parisophoneses. Fugae inuersae antisophoneses
Parenthetica mele uocari possunt
Epithetica
Emphaticum melos uocari potest quod facit aerem sed sine uerbis
Dialecticum cum uerbis aerem faciens, uel quod expressum habet aerem arioso
Emphasismus dici potest expressio quae fit per musicam seu melos aptum
Commaticum melos dici potest intercisum et diuulsum incohaerens
[Ten] Diapente exprimunt quinque digiti manus extensi. Diatessaron quattuor erecti
pollice depresso. Diapason utriusque manus quattuor digiti erecti
Tonum disiunctionis interuallum inter pollicem et Indicem
Phryges septenario pro numero pro denario utebantur. Herodotus <aliqua desunt>
[-<f.13r>-] Diatessaron designari potest sic

[Doni, Aduersaria Musica B, 13r,1]

Diapente

[Doni, Aduersaria Musica B, 13r,2]

Diapason duobus manibus dextra ac sinistra iunctis

Organa alia sunt Aphthonga [Aloeophthonga ante corr.] quae fixos habent phthongos ut testudo, clauichordium, [[organa physaulicum]] Physauli

Alia Alloepthonga quae uariabiles ut lyropandura, Panduria, tubae, tubae ductiles et cetera

Alia Media ut tibia, testudo

Alia orthja quae eiectu pulsantur ut sambucae alia plagia ut clauichordia alia media ut testudines seu orthioplaga

Epistygma et Hypostygma

Organa alia sunt [akribosymphona] [scilicet [teleosymphona] add. supra lin.] quae perfectas habent consonantias

aliae

Plagiosambuca uocari potest clauicymbalum siue potius chorus qui est [in Ecclesia lignononsi add. supra lin.]

Interuallum tritoni durum est, semidiapente enim molle quia tritonum est excessus [tou diatessaron] semidiapente defectus [tou diapente] excessus enim duri sunt, defectus molles

Hexachordum minus est perfectius maiori quia minus est propinquum [to dia]pente inferiori consonantiae maius [to diapason] perfectiori

Taenilli uocari possunt (i tasti d'un cembalo) propter formam quadratam

[[Superiore]] [Transtilli corr. supra lin.] regulae quae supponuntur tanillas. Subsilia uero (saltarelli) Plectra media pars [[qu]] cui pinna infigitur Obex lignum transuersum siue transenna cuspidesculae [cuspides ante corr.] quae chordas dispescunt Emitonia ferrei clauiponticuli seu magadis

Bombaulus uidetur dixi dictum organum physaulicum. Hesychius enim [bombaulios] exponit tibicin qui nouit [bombein aulon] deinde instrumenti quoddam genus memoratur apud Rabanum Bumbolum dictum unde fortasse deducta appellatone

[diaulonia] apud Eusthatium uidetur esse una ragnaia

[diauleion] dicebatur cantus tibiae in scena inter actus

Organa monophona ut tibiae, [[et Pandurro Calamaulus]]

Polyphona ut reliqua, Media ut Panduria

Rhaptaulus est organum monophthongum

[-<f.13v>-] organum dici etiam potest Polyaulus, organum Tuscum

Bombaulus Physiaulus

Polychordum canonicum uel Polychordum catalepticum [uel clauichordium catalepticum add. supra lin.] uocari potest cuius figuram ponit Zarlinus in suis supplementis et quod inseruiat deprehendis chordarum sonis

Octochordus Canon seu octachordum Canonicum ut quod Ptolomaei uocari etiam possit Catalepteria huiusmodi organa

Modi mixti uidentur frequentes fuisse maxime in chromaticis concentibus mistiones enim potissimum fiebant ex modis semitonio distantibus Quare uidentur in usu fuisse

Hypodorius, Iastiodorius [[(Iastiophrygius rarius)]] (Phrygioaeolius [[ita]] rarius[[ ]]) ut et Lydiaeolius frequentius uero Iastiaeolius, et Iastiolydius, et nonnumquam Iastiophrygius numquam uero Doriaeolius et Doriophrygius et Doriolydius

Iastiaeolius   frequentiores
Iastiolydius
Iastiophrygius
Iastiodorius

Hypodorius   Saturnus   Luna
Hypophrygius Iuppiter   Mars   Mercurius
Hypolydius   Mars   Venus   Venus
Dorius   Sol   Sol
Phrygius   Venus   Mars
Lydius   Mercurius Iuppiter

Hypolydodorius   Minus frequentes
Phrygiaeolius
Lydiaeolius

Doriaeolius   Inusitati
Doriophrygius
Doriolydius
Hypolydoiastius

Doriastius   Iasti Dorius
Phrygiastius Iasti Phrygius
Lydiastius   Iasti Lydius
Doriaeolius
Phrygiaeolius
Lydiaeolius

Hae [Hi ante corr.] mixturae tantum uidentur
usurpari debere

[-<f.13v>-] [Doni, Aduersaria Musica B, 13v; text: Homphonia
alterna antistropha, XII, Quinta]

[-<f.14r>-] Componendo sopra un soggetto Cromatico, un'altra
Parte Cromatica ne segue che si faccino alcuni interualli
Difficilissimi a cantare massime in nota contro nota
Enarmonius multo magis admittit aequales dieses quam
chromaticum aequalia semitonia.
[Magadizein] apud Aristotelem uidetur esse sonare in bordone
Uel discantu uel hypatode eundem phthongum continuante,
alios phthongos dissonos concinendo
Colascione uocatur a Grecis [dikhordos] et uulgo [tampouras]
forte a [pandoura] detorta uoce nisi un tamburo Italiano
[kibourion] nomen organi musici apud Graecos recentiores
Cantores Graeci montis Athonis cum audiunt Graecos
Cretenses aut alios [[ad us]] ad morem Latinorum canentes
Quamquam peritiores fere sint et suauius canant, despiciere
eos solent [[tamquam]] quidni? quoniam ad Latinos descuiisse
uidentur
Ceraulus Graecis recentioribus [kerato]

[[Psa]] [psalterion] [[psalerion] ante corr.] a grecis
recentioribus usurpatur trigoni species cum 60 chordis supra
mensam extensis quo usum putant dauid id uocari potest
psalterium epitrapezium

Luca Marentio quando faceua cantare sempre intonaua
una medesima uoce cioè il fa di F fa ut senza uariare tuono
alla quale uoce s'accordauano i cantori

Mutio Efreml nel battere la ternaria fa cosi percuote col
dito la tauola [[e dice]] 1. secondo alza all'insù e ferma
un momento 3. poi alza un altro poco e cosi ricomincia
Altri nella [[terza]] ternaria fanno cosi battono la tauola
e poi alzano la mano alquanto uerso la sinistra e terzo
finiscono

d'alzare in sù e poi ricominciano

Cerauli acutiores magna cum difficultate inflantur

[-<f.14v>-] Organa Ectatica quoniam phthongi quantum libet extenduntur ut tibiae

Acrophthonga quae breuem habent ictum ut testudines

Media quae paululum extendunt scilicet parectatica

Testudines cum physaulis non bene consonant Violas [Violes ante corr.] uero cum
clauichordiis peius consonare consentaneum est nam praeterquam quod uiolae sunt
ectaticae clauichordia acrophthonga: illa sunt [isemitonia] haec [isotonia] tum illa
[neurokhorda] haec [khalko]chorda

Iteratio dici potest signum repetitionis meli et Graece anadiplosis?

Duplicata quintadecima

Triplicata vigesimaseconda

Replicata decima

Reduplicata decimasettima

Replicatio, Duplicatio, Conduplicatio

Apopsalma apud Ptolomaeum alternationem esse uidetur uel spatium illud in chorda
canonis cuius sonus non exploratur (uel partuum interuallum quod [[in pluris]] post plura
chordae segmenta quae continuos phthongos efficiunt superest: atque adhibetur ad
complementum diapason ut in uulgari cithara spatium quo ultimi iugamenti sonus minor
est quam antecedentes quod uocari posset epipsalma uel anepipsalma

Antipsalmata uocari possunt homphoneses organicae ad diapason

Propselaphemata apud Proclum uidentur esse pulsatiunculae chordarum quas citharistae
faciunt dum explorant chordas siue dum praeparant aures auditores: quae sunt breuiores
quam procitharismata

Pampselapheses

In oratione nomina et uerba in melodijs mele et rhythmici

Bombardarum strepitu aures musicorum sic offuscantur ut multi aliquanto post fateantur
sonos non satis recte se discernere

Tripla proportio constat ex dupla et simpla: simpla uero est dimidium duplae: sed tripla
constat Diapason diapente ergo diapente est dimidium [tes] diapason

[-<f.15r>-] [Doni, Aduersaria Musica B, 15r; text: Diagrammata testudinis Panarmoniae
Semimaius, Pro Enarmonio, chromate, A, b [signum], b, C, d [signum], d, E, Tonus,
[[Semitonium minus]], Semitonium minus, Diesis maior, minor]

Temperatura Fidium pro genere Enarmonio uidetur commodissima quae [fit add. supra
lin.] per Diatessaron, Tonum et Diatessaron

pro chromatico uero quae fit per Ditonum et [[Semit]] Trihemitonium et sit redeunda a capite

Antagoge mouimento contrario congiunto di due parti

Antiploce mouimento contrario disgiunto di due parti

Paragoge quando una parte sta ferma e l'altra si muoue per mouimento disgiunto

Melos Latini uocabant Modos Rhythmorum uero Numeros

Enarmonicum Didymi aptius uidetur testudini, Archytae uero clauichordo

Spatium chordae inter [hypagoge] et chordotium

Sonus quem illud segmentum reddit

[[Inst]] Interstitium duarum iugmentorum quod alicui consonantiae complementi gratia uersus acutum additur

[Loca Canonis numeris signata ubi magas sistitur add. infra lineas]

Interchordium spatium inter duas chordas

Interiugium spatium inter duo iugamenta

Qui Tonos 15 posuerunt congrue fecerunt 15 enim sunt uoces in toto systemate

Semitonium minus uidetur continere 7 particulas maius 9. Diesis maior 4 minor 3. Vel

Semitonium maius 4 minus 3. Diesis maior 5. minor 4.

Apollo uidetur significare uitam speculatiuam. Bacchus actiuam. Venus uoluptuosam.

Itaque Apollini conueniet Dorius Baccho Phrygius. Veneri Lydius

Apollo praeses est rationalis facultatis, Bacchus Irascibilis Venus concupiscibilis

Apollini conuenit genus Enarmonicum Diatonicum Baccho, Chromaticum Veneri

[<f.15v>-] Probabile etiam est Semitonium maius debere continere sex particulas minus quinque ut habeatur proportio Semiditoni quae reliquum spatium diatessaron conficit.

Item Diesim maiorem continere quinque minore quattuor ut habeatur proportio Ditoni qui reliquum spatium illius id est Enarmoniae diatessaron continet

Quod si Semitonium maius contineret 3. minus 2. diesis maior 4 minus 3 tunc uideretur

Chromatico esse congruens Diapente, Enarmonij diatessaron. et consequenter Diatonici

Diapason tribuendo Tono 5. Semitonio 2 1/2

Si uolumus Semitonium maius continere sex particulas interualli minus quinque, puto dandas esse maiori septem particulas chordae minori quinque: quod intelligendum est si semitonium [maius add. supra lin.] ponatur in graue, minus in acutum

Multo melius misceri uidetur cum Enarmonio Diatonicum quam Chromaticum ut uel auribus liquet si post duas dieses proximum semitonium minus attingas fuerit melos inconcinnius quam si post duas dieses ad sonum peruenias

Quemadmodum Diapason continet 12 Semitonia (aequalia in chely) ita tonus continebit

12 particulas quarum septem dabuntur Semitonio maiori quinque minori

Diapente continet septem semitonia idest 4 3. Diatessaron quinque idest 3 2 ubi uides numeros alterari

Diatessaron uidetur conuenire Diatonico Ditonus Enarmonico Trihemitonium Chromatico

Sic Tonus uidetur continere debere 12 commata septem pro maiori et quinque pro minori Semitonio. Ubi considerandum an duo commata faciant illud interuallum quod uulgo in cithara uulgari inter duo semitonia minora cernitur.

Quod si fiat nouum genus Enarmonij et Chromatici in quibus [[<.>]] pro diatessaron, tetrachorda continent in Enarmonio ditonum in Chromate Trihemitonium. uidelicet In Chromate Semitonium maius

Semitonium minus

Semitonium maius.

In Enarmonio

diesis maior

diesis minor

Interuallum toni et Semitonij minoris? Diatonum uero non mutetur in quo hoc recte procedere uidetur quod maximum interuallum haberet genus Enharmonicum quod feram omnium magnificentissimum

Vel sic ut in ditono constituatur chromaticum per Semitonium, Semitonium et Tonum [(minorem) add. supra lin.] In Trihemitonio Enarmonium per diesin, diesin et Tonum (maiolem). Sed Enarmonium inspissatum fiat per 3 dieses separatas et interuallum [-<16r>-] compositum 3 diesium. Chromaticum inspissatum per [[4]] [3 corr. supra lin.] [[diese]] Semitonia [[et]] separata et tonum

[[Verum pro tono diuisionis Enarmonium inspissatum habebit]] Sed huiusmodi Enarmonium habebit 3 Semiditona composita et unum incompositum

Consentaneum etiam est tertium interuallum tetrachordi Diatonici esse Tonum maiolem Chromatici Tonum minorem

Enarmonij Semitonum maiolem

Prosodiae siue accentus simplices [[duplex est]] duae sunt Grammatica et Musica compositae totidem Rhetorica et Poetica.

Grammatica docet attollere syllabam ubi opus est. Item producere aut aspirare et cetera Musica docet epatasin et anesin in syllabis seruare quaeque in sermone reperiuntur notare Rhetorica utrumque considerat docetque musicum accentum frequentius usurpare et Grammaticum expressius ubi opus est proferre. Item considerat silentia et moras in <suis> periodis et cetera. Item celeritatem lentitudinem sermonis

[<Poe>ma<ti>ca in marg.] Poetica idem facit sed expressius adhuc et ad cantum propius Vox [monoton] exprimi potest sic

[Doni, Aduersaria Musica B, 16r,1]

Vox sermocinatoria sic

[Doni, Aduersaria Musica B, 16r,2]

uel sic

[Doni, Aduersaria Musica B, 16r,3]

Media uel poetica aut recitativa sic

[Doni, Aduersaria Musica B, 16r,5]

Melodica

[Doni, Aduersaria Musica B, 16r,6]

Melius est dicere Systema naturale procedere per Pentachordum et Tetrachordum quam per Diapente et Diatessaron

Octo et nouem uocum in modis iustis Differentiae

Subprimus Primus superprimus Submedius Medius Supermedius Subultimus Ultimus Superultimus

[aphegoumenos] [hegoumenos] [ephegoumenos] [apomesos] [Mesos] [epimesos]

[apeskhatos] [eskhatos] [epeskhatos]

[hegoumenos] uocari potest praecedens

Instrumenta alia sunt simplicia alia composita quae uocari possunt polyorgana

[-<f.16v>-] [Doni, Aduersaria Musica B, 16v; text: C, C #, D, D #, E, E #, F, F #, G, G [signum], 1 Citharae, 2 Fides, Semitonium minus, maius, Ditonus]

Accordando la seconda della cetera al canto in terza maggiore, e lasciando i tasti come uanno: poi toccando il canto sul primo tasto F fa ut quarta discendente con la seconda ma toccando il medesimo canto nel punto E # (che è un semituono minore sopra E o in circa) si sentirà accordare perfettamente detta quarta

Dal che ne cauo molte cose. Prima che da C a D è un Semituono minore da D ad E un maggiore. Poi che da D a D # è un Semituono maggiore Da D # a E un Semituono eguale (perche se fussero due maggiori [[non]] farebbono un tuono minore più d'un ditono

Terzo che la quarta nella sua proportione accorda

Videtur Tonus diuidi posse in duo semitonia aequalia nam si [[chord]] numeri 9/8 multiplicentur per decem ita ut chordae grauiori dentur 90 particulae, acutiori 80. deinde excessus 10 diuidatur in duas partes 5 et 5. et alterutri [[denat]] superaddantur quinque illae particulae uidetur semitonium aequale futurum inter eas duas chordas

Vt reuocentur in usum consonantiae perfectae id est diapente et diatessaron in suis proportionibus et nihilominus symphoniae cum alijs quibusdam consonantijs uariantur ne sint nimium pauperas hoc modo facendum manubrium testudinis diuidatur in octo phthongos qui Diapason impleant (sed in genere diatono diatoniae) [[ut]] id est in duo limmata et quinque [[Semitonia minora]] [tonos maiores corr. supra lin.] deinde [ex add. supra lin.] Tonis qui sunt supra [[limmata seo]] detrahantur alia interualla enarmonica ita ut quod supererit ex eo tono cum proximo tono integro conficiat proportionem sesquiquartam tunc habebimus Diapente et Diatessaron consonantes perfecte et praeterea Ditonus et consequenter Diatessaron ditonus, hexachordum maius et sic in eo instrumento psalli poterunt mele Enarmonia: non enim chromatica [[et ei]] sed in uno dumtaxat modo

[-<f.17r>-] [Doni, Aduersaria Musica B, 17r,1; text: Modus Dorius, limma, 9/8, E, e, a, Ditonus, Interuallum Enarmonium, Diatessaron seu hexachordum grauius]

Aristoteles in opere de Sensu et Sensato uult eandem esse proportionem inter colores quae est inter sonos atque dispar ualde ratio uidetur

Siquidem negro et albedo uidentur habere extremos terminos notos et actu existentes, grauitas et acumen minime

Modus enim temperandi manubrium secundum dictam diuisionem hoc esse potest. habeatur canon diuisus in partes proportionales qui uocari poterit (canon analogicus) qualis est quo utuntur lyrapoei sed exactissime diuisus: ita ut unum latus sit diuisus in spetie toniaea (exacte nimirum in sesqui octauis rationibus) alterum latus in limmata simili modo exacte diuisa: tertium in interualla Enarmonia [quartum in interualla chromatica add. supra lin.]: deinde applicando ad manubrium [[dictum canonem]] dicti canonis latus quod proposita interualla continet illud diuidere poteris sumendo grauiorem partem quae interualla [ha]] spatij habet maiora uel mediam uel acutiorem

[Doni, Aduersaria Musica B, 17r,2; text: Canon analogicus [[triplex]] [quadruplex corr. supra lin.] et cetera, hemitoniaea, [[Apotomaicum]], [[Interualla chromatica]], Toniaea in Lemmatica, Diaesiaem interuallorum enarmonica]

Quod si inter [[p]] chordotonum et supercilium canonis nulli [nullo ante corr.] interualli harmonici (qui ex hoc canone sunt) termini conuenient poterunt chordotonum quatenus opus erit produci uel reduci

Verum quoniam supradicta uni tantummodo conueniet qui [[in]] paucos habet phthongos et [[sa<.>]] parum uariae symphoniae fieri possunt: necesse erit [[d]] alium modum miscere (ut aliqui faciebunt) ex ijs qui semitonio distant. Verum ne sit necesse [[sin]] in omnibus septem praecipuis modis [-<f.17v>-] [Hypolydio in marg.] Dorio Iastio Phrygio, [[Lydio]] Aeolio, Lydio Mixolydio sectiones proprias et numeros apponere, confusionis uitandae causa poterim in latitudine membrj septem [[canicul]] [[canalicul corr. supra lin.]] canaliculi excauati cum suis operculis in quorum fundo [[unicuiq]] uniusquisque modi proprij numeri et sectiones ex atramento notentur siue lineis nudis siue numeris (sonus longitudinis proportionalibus) siue litteris et signis phthongorum unicuiusque modi. Verum horum canaliculorum fundus erit albus puta ex ebore ut melius extent Graece opercula uero ut tonium tegnum [[ebu]] nigrum ex eburno: opercula enim continebuntur ipsis iugamentis nerueis canonis. Vtile erit manubrium saltem ex altera parte marginare lista similiter alba eburnea in quibus phthongorum notae pongantur

[Doni, Aduersaria Musica B, 17v; text: lista bianca, Dorius, Phrygius]

Prout uero uoles hoc uel illo modo uti ita hunc uel illum canaliculum deteges et ad eius sectiones iugumenta aptabis: totum systema intendens uel remittens, [[d]] fidium decurtatione ope fistulae

Musici cantores qui periti sunt organi alicuius rhythmum modulationum exactius sonant [-<f.18r>-] Notandum enim est ex supradicta diuisione liquere satis [[planum tantum usurpabimus]] [[continenter corr. supra lin.]] non unum tantum tonum continenter posse cantari in genere Enarmonio quod antiquis usitatum fuisse uidetur.

Deinde Ditonum et Hexachordum maius proprias esse consonantias Enarmonij generis Pro genere enim chromatico uidetur systemati Diatono Diatoniaeo addi debere haec interualla: [[pro]] post limma aliud interuallum instar semitonij maioris quod detractum a Tono reliquum illius una cum proximo tono integro conficiat interuallum sesquiquintae hoc est semiditonus: ut in hoc genere habeantur propriae consonantiae Semiditonus et hexachordum minus.

Notandum uero quod etsi interualla supradicta chromatica et Enarmonica constabuntur proportionibus ualde disparatis et numeris magnis nihilominus usui esse poterunt: si illae proportionibus reducentur ad propinquiores numeris minoribus constantes.

Canones musici uariorum generum esse possunt. Arithmeticus uel isologicus in partes aequales diuiditur ac fere alterum latus in minores particulas ut

[Doni, Aduersaria Musica B, 18r,1; text: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 15, 20, 30]

Harmonicus siue analogicus qui per easdem proportionibus graditur [[ut]] qualis est lyropoeicus ut

[Doni, Aduersaria Musica B, 18r,1; text: 9/8]

Atque hae sunt duae species Canonis achordi

Canonum uero Enchordorum alij sunt monochordi alij dichordi alij octachordi fere.

Polychordi enim uel unicam habent et immobilem magadem uel plures et mobiles. uel plures et immobiles quasi est Helicon apud Ptolomaeum

Arithmeticus Canon si in plurimos numeros sit diuisus cuique longitudinem chordae fere aptari potest. Analogicum uero non item sed saepe opus est chordotonum uel magadem reducere et producer

Polychordum Zarlini uocari potest Polychordum Canonicum seu Catalepterium Polyplectrum uel . . . . [subtili add. supra lin.]chordum uocari deberet cymbalum

[-<f.18v>-] [Doni, Aduersaria Musica B, 18v; text: Tetrachordum Chromaticum, [[Diatessaron]], Dorium, Trihemitonius, Tonus disiunctionis, limma, apotome, Iastium, Phrygium, E, F, G, [sqb], D, F, F #, G, [[Tonus distinctionis]]]

In Genere chromatico uidetur Iastius modus incepisse si Semitonio minori et intensior fuisse Dorio per Semitonium minus

In Diatono fortasse Semitonio aequali [[non]] pendeat excessus horum modorum

In Enarmonio nimis raro factae fuisse uidentur mutationes ab uno ad alium item mixtiones [<...>] et hunc puto Iastium etiam incepisse a Semitonio minori sed a maiori diesi ut Dorius a maiori

Aristoxenus aptissime usus est Tonis ac Semitonijs aequalibus et si <id> uerum esset tonum in duo aequa diuidi non posse tamen diuisio adeo aequabilis fieri posset ut minimum esset discrimen [[<.>]] [ut corr. supra lin.] patet si grauiori chordae detur numerus 900 acutiori 800 deinde excessus quam proxime ad aequalitatem diuidatur. Vel certe duplicando saepius numerum 8 perueniamus ad 312

8 16 32 64 128 156 312

Item duplicando 9. 18. 36 72. 148. 196. 392.

Excessum 392 ad 312 in partes quam maxime aequabiles partiamus

Excessus enim 80. 1. comma tribui poterit in 41 et 39 quae differentia est minima

Semitonum maius nostrum excedit limma commate id est 81/80 itaque commode poterit in supraposito diagrammate comma quod est inter [signum] et [signum] poni inter a et b. sic exempli gratia [signum]

[-<f.19r>-] Comma 81/80 rectius uocabitur Comma Toniaeum quoniam excessus est Toni maioris ad minorem quam Harmonicum ut apud Salinas

Comma uero antiquorum excessus apotomes ad limma uocabitur potius Semitoniaeum quam Pythagoricum ut [[<.>]] uocat Salinas

In suprapositis diagrammatis parua uicissitudine facta omnia 3 genera et omnes modi praecipui psalli poterunt in testudine chalicochorda producendo solum uel reducendo iugamentum illud quod Tonum distinctiuum diuidit

Si canon analogicus in tonos maiores continuos partiatur poterunt eae sectiones manubrio testudinis applicari [[ita]] deinde media iugamenta producendo et reducendo tonos (praeter disiunctionem) aequales facere

Vt quattuor illa latera supradicti canonis analogici usui esse possunt in sectione manubrij necesse est ut Diapason constet ex integris apotomis, limmatibus, diesibus

Tetrachordi dispositio secundum Didymum uidetur commodare Chromatico generi quae post Semitonium maius sequuntur tonus minor qui in <ae>quale Semitonium maius et minus diuidi potest promixtione duorum modorum ac propterea Enarmonico etiam uidetur aptari Sed diatonico aptior est diuisio Ptolomaei

Quod si Tetrachorda considerentur sine respectu symphoniatarum et mixtionis duorum modorum Distributio Ptolomaei melius conueniet. Diatonico. Didymi

Chromatico/Enarmonico aequae bene utraque fauet huic opinioni quod in distributione Didymi non tam frequenter Semiditonus occurrit quae consonantia parum conuenire uidetur generi Diatonico

In [[superioribus Diagrammatis]] [melodijis corr. supra lin.] haec omnia Semitonia reperiri possunt Maius et Minus (in Tono minori) Aequale (Toni aequalis) maius et minus Toni maioris

Consonantiarum haec natura esse uidetur contra quam uulgo existiment. Quo sunt perfectiores eo magis dimoueri possunt a sua iusta proportione ut patet in Diapente quae quantumuis remissa nihilominus delectat Diatessaron uero tantummodo aucta ferri non potest

Sic Ditonus mutari potest a sua proportione (remittendo tamen) eiusque antistrophum hexachordum minus si augeatur non tam bene sonabit

[-<f.19v>-] Semitonus item dimoueri poterit (intendendo tamen) hexachordum uero maius si remittatur minus bene sonabit

Ratio uero cur Diapente [et ditonus add. supra lin.] remitti possunt non augeri contra Semiditonus augeri non remitti haec est quoniam omnes consonantiae cum a sua proportione dimouentur uersus proximam illi id fieri solum potest [uel uersus suam antistrophem add. supra lin.] itaque diapente uersus diatessaron dimoueri poterit non uersus hexachordum minus. Ditonus uersus Semiditonum non uersus Diatessaron. quia illi non [antistropheitai] ut Semiditonus aliquo modo praeterquam quod est remotior quam Semiditonus. Semiditonus uero cum infra nullam habeat consonantiam nil mirum si augeri possit non minui

Itaque post Diapente perfectior erit diatessaron tum ditonus tum Semiditonus tum hexachordum minus tum maius

Ex his primae classi ascribentur tres priores secundae tres posteriores

Aliud est consonantiam esse mollem aut uiuidam aliud perfectam aut imperfectam. nam Diatessaron uiuidior est quam diapente sed minus perfecta sed Ditonus uiuidior simul et perfectior quam hexachordum maius

Ditonus uersus acutum uiuidus est uersus graue molle Semiditonus contra uersum acutum mollis uersum graue uiuidus

Rursus Semiditonus uersus acutum cum habet [[Semitonium]] Tonum superius Semitonium inferius uiuidior est ut mi sol cum superius Semitonium inferius tonum mollior est ut re fa.

Verum Semiditonus uersus graue contrario modo se habet nam si tonus sit superius semitonium inferius mollior est ut sol mi si tonus sit inferior uiuidior ut fa re

Quod pariter accidere uidetur hexachordo maiori et minori

In diatessaron uero cum tres sint eius species alio modo res consideratur nam cum in specie Phrygia in qua Semitonium duobus Tonis clauditur omnium maxime uiuidum hoc interuallum uidetur tam uersum acutum quam uersum graue. In Lydia uero in qua semitonium est supra duos tonos hoc interuallum ascendens est molle descendens uiuidum. In Dorio contra ascendens est uiuidum descendens molle. Ex quo perfectior Dorio etiam elucet

[-<f.20r>-] Ex his hoc axioma deduci potest in ijs speciebus quum [quam ante corr.] interualla ascendendo uiuida sunt remittendo mollia si melodiam uirilem et uiuidam facere uolumus frequentioribus gradibus ascendemus quam descendemus: et contra Tonus disiunctiuus in testudine chalcochorda uidetur discriminari debere cum medio iugumento quod diuidit Semitonium maius et minus iugumentis aereis ut alij phthongi sed praeterea habere iugamentum alium nerueum quod produci et reduci possit: cuius ope tonus ille ad aequalitatem reduci possit: ideoque in utraque parte recte ponetur

Duo tria quinque [septem add. supra lin.] uidentur numeri speciales et [[trium]] [quattuor corr. supra lin.] praecipuarum proportionum harmonicarum fontes

[Doni, Aduersaria Musica B, 20r; text: Modus utendi Tono maiori in loco disiunctionis in modo Dorio cum alijs quattuor Toni aequalibus super testudine calchochorda, Semitonus, Tonus minor, maior, disiunctiuus, E [signum], #, a, a #, b, b [signum], [sqb], e, Diesis, minima, [[aequale duobus alijs]] 16/15, fere aequale, 135/128, [sqb] signum, 81/80, 25/24, 135/128, comma, excessus diesis minoris, et]

[-<f.20v>-] In diuisionibus manubriorum (testudinis) chromaticis et diatonicis propter ingentem numerum phthongorum commodiores atque utiliores uidentur litterae quam phthongi lineares seu chordasemia

Iastius modus admiscendus est Dorio in genere Diatonico et chromatico si [[sy]] concentus plenus efficere uolimus

Iastolydius [[uoco enim]] puto enim Iastolydium modum fuisse qui tonum haberet

Lydium speciem enim Iastij [[seu D]] quae parum differt a Dorio

Cantores hodiernos [[uidentur uocem corrumpere]] credibile est sensum auditus

depriuatam habere ob usum concanendi cum Instrumentis quae apud nos consonantias

habent extra perfectionem sitas: Etsi enim Zarlinus ait uoces humanas utpote natura

flexibiles quocumque uelis in concentibus [ita add. supra lin.] flecti ut perfecte consonent

attamen ob deprauatum habitum uidetur id fieri non posse [[praesertim cum]] deinde

etiam si continuando aliquem phthongum possit illud prout opus est intendere magis uel

remittere dum audit alias uoces concinentes tamen aliquam partem illius phthongi

dissonanter primum efferet

Acumen et grauitas uidentur in densitate et raritate consistere quae nam enim sit haec

[[grauitas, et]] densitas et raritas haud est procliue dictis

Litterarum signa ueterum exemplo utiliori usurpare possumus in diagrammatis praeter

phthongos lineares ut exempli gratia in manubrio Violae chromatice atque enarmonice

diuiso quod difficiliter mutari potest nisi unicuique phthongo [[suae l]] singulae litterae

adscribantur eaeque in psallendo recipiantur.

Enarmonium genus alludit ad disdiapason et 4./1 Diatonum ad diapason et 2/1

chromaticum ad Diapason diapente et 3/1 (Quapropter fortasse Diatono conueniunt solum

[[dia]] consonantiae imperfectae. Chromatico praeterea ditonus et Semiditonus.

Enarmonio omnes

Diapason In Chromaticis intra Disdiapason In Enarmonijs intra Trisdiapason seu potius

hoc seruare in integris pericopis [Symphoniaram add. supra lin.] quae uariae sunt

generibus

In modulationibus Enarmonijs usurpandae uidentur Semiditonus et hexachrdum maius in

Chromaticis ditonus et hexachordum minus; [[intelligendo cum solae]] cum enim solae

ponuntur (hoc est [[fit]] symphonia duarum chordarum) tunc rectius fortasse conuenit

Enarmonio sexta maior et tertia maior

[-<f.21r>-] [Doni, Aduersaria Musica B, 21r; text: Canon Lyropoeicus [[Enneaplus]]

Dodecaplus Analogicus, 8/7, 9/8, 10/9, 11/10, 12/11, 15/14, 16/15, 21/20, 19/18, 26/25

[29/28 ante corr.], 31/30, 24/23, 7/6, Semitonium aequale, Proportiones assumendae, 5/4,

6/5, cum 5/4 nascitur 32/31, [[cum]], 114/90, 30/29, 200/27, 46/45, 56/55, Semitonia

testudinis, 28/27, [[sesqui]], Semitonia aequalia, Toni minores, maiores, Canon Isologicus

Arithmeticus, analogicus Geometricus]

[-<f.21v>-] [Doni, Aduersaria Musica B, 21v; text: E, E [signum], F, F [signum], G

[signum], G, G [signum], G [signum], a, a [signum], a [signum], b, [sqb], [sqb] signum, e,

e [signum], d [signum], d, d [signum], d [signum], e, Semitonium maius, diesis minor,

maior, Tonus, minus, distinctionis, 135/128, [[Lydius], Lydius, aeolius, primum,

Tetrachordum Dorium Chromaticum, secundum, 1. Iastium, f, Enarmonium,
Lydiaeolium, Dorij, Lydij, Aeolij, chorda Toni]

[<f.22r>-] Modi Mixolydius et Hypolydius uidentur esse caeteris deteriores quoniam diapason habent diuisam in Tritonum et Semidiapente quae diuidunt fere in duas diapentes aequales Diapason In Tonis Ecclesiasticis sicut se habet secundum ad primum ita quartum ad tertium et cetera

[Doni, Aduersaria Musica B, 22r; text: E, E [signum], F, F [signum], G [signum], G, G [signum], G [signum], a, a [signum], a [signum], b, [sqb], [sqb] signum, e, e [signum], d [signum], d [signum], d [signum], e [signum], e, Ditonus, semiditonus, comma, diesis minor, maior, Tonus, 135/128, Dorie, Aeolie, Lydie]

[<f.22v>-] Quaestiones Musicae

An Diatessaron reuera consonet?

Quinam locus sit tribuendus [te] diatessaron inter consonantias seu perfectionis gradus?

Quidnam sit et flexio uocis quae auditur in tintinnabulo aut in organo quopiam cuius chorda pulsatur dum illum mouetur?

Cum sonus chordae quae post ictum sinatur uibrari paulatim ad Diapason inferiorem descendat ac simul sonus languescat atque obliteretur ita ut minus a longe audiatur agitatio illa organi hoc facit subinde sonum propius ad aures nostras admouens illud corroboret ut resumere suum acumen uideatur. Quod idem accidit in loquela nam cum in loquendo naturaliter uoce post ecphonesim demittamus subinde uocem excitamus per syllabas acuto accentu affectas

Quodnam sit pulcherrimum ac perfectissimum melodiae genus

Quae natio sit aptior musicae

Quae nam complexio sit aptior

[<f.23r>-] Si consonantiae diuiduntur in perfectas et imperfectas perfectis accersebit

Diapason, Diapente, Ditonus Imperfectis Semiditonus Diatessaron et duo Hexachorda si uero in perfectas medias et Imperfectas Perfectae Diapason et Diapente. Medijs Ditonus Semiditonus Diatessaron. Imperfectis duo hexachorda

Si Diatessaron supponatur in sua proportione locus ei deberi uidetur post Semiditonus ante duo hexachorda.

Iastium puto habere eadem speciem quam Dorius: sed quoniam apud Plutarchum legitur Iastium similem fuisse Lydio remisso id est Hypolydio sic saluari hoc potest: nam si E e tribuas Dorio. Iastio tribuendae erunt F f in quibus species Hypolydia sita est: et fortasse in eo etiam Iastius conueniet cum Hypolydio quod tonum diuisionis pariter habeat tertio loco ascendendo non quarto ut Dorius

Dorius in Diatono molli [[incept]] tale [talem ante corr.] habuisse uidetur tetrachordum: 3 dieses 2 dieses 5 dieses Tonus

Iastius semitono acutior tale 2 dieses 3 dieses 5 dieses Tonus

Panduristae arcuulo experiuntur

Media Toni Choricis seu Dorij. 1. media uocum Tenoris est G. In clauichordo media Phthongorum est D quae fere characteristicam [[est]] adhibetur pro tono chorico.

Pauci reperiuntur qui canere uoce [[<.>]] perfecte sciunt et aliquo organo praesertim in genere [ton physon] Id enim praestat Vrsinus quidam Romanus Auarici Biturigum qui Hypatodum optime uoce canet et netodum ceraulo

Idem ceraulum inflat ex orificio latiori ita apte ut sonus querulus uocisque humanae similis euadat

In Gallia Symphoniaci Ecclesiarum cum aliquis musicus per sua oppida transit triduo excipiunt

[<f.23v>-] Cadentia Enarmonica uidetur in Procataloga ditonus in cataloga Diapason chromatica in Procataloga diapason in cataloga diapente uel decima minor

In Procataloga Diatessaron [tum diapente add. supra lin.] iusta et cataloga Diapente uidetur esse cadentia conueniens . . . . .

Catalogae quae Symphonias dilatant uidentur conuenire affectibus diastalticis quae cohartant systalticis

In cantibus diastalticis phthongis longioribus uidentur conuenire consonantiae perfectiores, breuioribus siue celerioribus consonantiae imperfectiores contra uero in systalticis quibus magis conueniunt ligaturae et consonantiae imperfectae in phthongis longioribus aut etiam dissonantiae

Rhythmus enoplus [[uidetur]] apud Proclum in Timaeo uidetur esse hic

[Doni, Aduersaria Musica B, 23v,1]

Rhythmum Orthium hunc esse puto

[Doni, Aduersaria Musica B, 23v,2; text: [en orge]]

In questo posto benche si uadi alla quinta per mouimento contrario non fà buon' effetto per qualche cattiuu relatione

[Doni, Aduersaria Musica B, 23v,3]

Tridiesis maior id est 3 maiores dieses

Tridiesis media [minor ante corr.] [[Tonus maior et diesis minor]] duae dieses maiores et una minor

Tridiesis [tertia add. supra lin.] minor id est duae minores et una maior

[Tridiesis minor uel quarta 3 dieses minores add. infra lin.]

Pentadiesis maior 1. Tonus maior et diesis maior

Pentadiesis media 1. Tonus maior et diesis minor

Pentadiesis tertia minor Tonus maior et diesis maior

Pentadiesis quarta minima Tonus minor et diesis minor

[Doni, Aduersaria Musica B, 23v,4]